

szűrke kord zakó – MAX MARA WEEKEND BUDAPEST, Dorottya u. 3., mintás ingruha – RESERVED, kockás szoknya – MOHITO, fehér body ing – MOHITO

SZÖVEG –
SZÁM KATI

KÉP –
EMMER LÁSZLÓ

SOROZAT –
KÉPMÁS

” KÖNNYEBB ELFOGADNI AZ ELLENÉRVEKET, AMELYEK AZT IGAZOLJÁK, HOGY NEM KELL VÁLTOZTATNUNK

Mindannyian szokatlan időszakot éltünk meg az elmúlt évben, veszteségekkel, tanulságokkal és – bár ezek talán kevésbé szembetűnők – nyereségekkel is. Megtapasztaltuk, hogy léteznek olyan világméretű jelenségek, amelyek a mi ajtónkon is bekopogtatnak, például egy pandémia formájában. Talán soha nem voltunk ilyen közel ahhoz, hogy komolyan vegyük a veszélyt, amelyet az emberi környezetrombolás okoz, és amivel a világjárványnak nemcsak a terjedése, a kialakulása is összefügg. Azonban talán ahhoz is közelebb kerültünk, hogy olyan új jártasságokra, készségekre tegyünk szert, amelyekkel elkerülhetjük, de legalábbis mérsékelhetjük a klímakatasztrófát. Ürge-Vorsatz Diána klímakutatóval beszélgettünk.

- ◆ – A környezetvédelem szempontjából hogy áll a járvány eddigi mérlege?
– A legfontosabb, hogy ez a járvány talán az utolsó figyelmeztetésünk, hogy változtassunk és a civilizációnk fennmaradjon. Szerencsénk van, hogy ennek a járványnak egyelőre viszonylag alacsony a halálozási aránya, mondjuk a pestishez vagy az ebolához képest. Mára egyértelmű, hogy az új járványok elindulásának gyakoribbá válása összefüggésben van a természetrombolásunkkal. Azzal, hogy a világ jégmentes földterületeinek 84 százalékán nem tűrünk más fajt, csak azt a párat, amelyet haszonnövényként vagy tenyészállatként termesztünk (főleg kukoricát a sertésnek és legelőt a tehénnek), sőt, úgy alakítottuk, hogy még az erdészeti területeken is egyfajta fa legyen, azok is egykorúak, egyformák, az ember lebutította a természetet. Ezzel olyan ökoszisztéma-szolgáltatásokat is kiiktatott, amelyek megvédhetnének az ilyen pandémiáktól. Miért van poloskainvázó, miért háromszorozódott meg két évtized alatt a kullancsok által terjesztett Lyme-kór Magyarországon, és miért terjed egyre jobban itt is a nílusi láz? Egy egészséges ökológiai rendszerben sokféle mikroorganizmus van, például a kórokozók is egyensúlyban tartják a fajokat, hogy ne tudjanak az egyes fajok és annak a betegségek túlzottan elterjedni. De mi mindent, ami gusztustalan, csíp, kárt okoz, avart potyogtat,

”

Az emberek többsége nem a tudományos csatornákon keresztül szerzi az információkat, hanem a fake news-ból, a közösségi médián terjedő áligazságokból és konspirációs elméletekből.

egyszerűen kiirtunk. Így aztán hatalmas ökológiai úrok keletkeztek, amelyet a legkönnyebben alkalmazkodó invazív fajok, özönnövények töltenek ki a maguk kórokozóival, és szinte kontroll nélkül képesek elszaporodni. Jelenleg a szárazföldi gerincesek összsúlyának nagyjából egyharmada ember, kétharmada haszonállat és az összes többi, természetes, sokféle gerinces csupán egy százalékot tesz ki! Ha egy kórokozó kiszabadul a kétharmadot képező alig egytucat faj közé – ráadásul ezeket egymás hegyén-hátán tartjuk, könnyen elfertőzik egymást –, hamar elterjed a járvány, és milliányi lehetősége van a kórokozónak addig mutálódni, amíg az emberre is veszélyes formát nem ölt. Ők gyakorlatilag hidakat képeznek köztünk és a vadon élő állatvilág közt, hiszen ezek az állatok rendszeres kapcsolatban vannak az emberrel. Gondoljunk a sertéspestisre vagy a madárinfluenzára! De nem csak emiatt kellene védenünk a fajokat. Ha például nincsenek polinátorok, nincs, ami a növényeket beporozza, nincs élelem. És gyakran elfelejtjük, hogy nemcsak a cuki méhecske polinátor, hanem például a légy is meg a fiú szúnyog is.

A sok negatívum mellett a pandémiának volt néhány rövid távú haszna is, például csökkent a repülőgép-, a luxushajó- és a gépkocsiforgalom. Persze, a maszkok meg a fertőtlenítőszeresek jelentenek némi környezet-szennyezést, de ez csak a jéghegy csúcsa. Ahogy a sokszor emlegetett szívószálak is. Elmondom, hogy mi a jéghegy: le kell szoknunk az olajról, szénről, gázzal. De amíg ezeknek a cégeknek nagyon jól megy, amíg a repülőársaságoknak nagyon jól megy, addig senki nem fogja azt mondani, hogy be kéne zárni a céget és máshova küldeni a dolgozókat. Most viszont pont azok az iparágak vannak a legnagyobb bajban, amelyekről tudjuk, hogy ki kellene vezetni őket. Ne azokat az iparágakat tegyük lélegzetföggépre, amelyeket amúgy is meg kellene szüntetni, vagy csökkenteni kellene, például ne az üres reptereken tartsuk főlősegesen a munkaerőt, hanem az új, zöld iparágakba irányítsuk őket! Most a GDP-nek akár 24 százalékát is rászánják gazdaságélénkítésre, ebből 2-3 százalék elég lenne évente, hogy megoldjuk az éghajlati krízist. A digitalizációt, az új energiatermelést, a felújításokat és szolgáltatásokat, a belföldi turizmust kellene most fejlesztetni. A két hullám között be is indult a falusi turizmus, erre nagyon sok cég rátelepülhetett volna. Helyi szolgáltatások, rövidebb ellátóláncok, helyi termelői alternatívák. Láthattuk, hogy igenis tudunk üzemelni a digitális térben, és egyre több vállalkozás tud működni online.

– Sokszor veszítjük el az arányérzékünket, mert könnyebb lemondani a szívószálról, mint azt látni, hogy a nagyobb volumenű kérdésekben, például az atomenergia vagy fosszilis energia vitában nem igazán van befolyásunk a döntésekre, de megbízható információink sincs arról, melyik is a kisebbik rossz.

– A környezet nagyon komplex dolog. Az atomenergia kontra szénenergia sem pusztán politikai vagy gazdasági vita, hanem tudományos, és nem is egyszerű, hiszen almat kell körtével összehasonlítani. Az itt kipufogott kormot egy jövőbeni kockázattal vagy azzal az etikai dilemmával, hogy most élvezzük a hasznát, aztán generációk ezreit kényszerítjük arra, hogy majd őrizze az atomhulladékot. Csak értékítélet alapján lehet azt mondani, hogy melyik a fontosabb, nem számok alapján. De ha a nagy képet nézzük, sokszor könnyű megmondani. Azok a megoldások a jók, amelyek a természettel összhangban keresik a megoldást. A szupertechnológia eddig mindig csak az egyik problémát konvertálta a másikba. A megelőzés mindig a cél, nem az, hogy utólag pelenkába fogjuk fel a szennyezést. Végső soron mindig az a jobb, ha kevesebbet használunk. Az autózásnál az, ha kevesebbet autózunk. Miért a fémdobozoké a város, miért nem ugyanannyira a gyalogosoké és a bicikliseké? Az én gyerekeim is könyörög, hadd menjen biciklivel, de olyan nehéz kereszteződésen kell átmennie, hogy nem tudom engedni. Ahol van biztonságos infrastruktúra, mint például Amsterdam vagy Koppenhága, ott rengetegen bicikliznek. A pandémia alatt a mi városainkban is megkétszereződött, megháromszorozódott a biciklisforgalom.

– A szakmád kutatóinak és tudósainak milyen kommunikációs hídjai vannak a döntéshozókig?

– Nagyon nehezet kérdeztél. Az Európai Bizottság legfőbb tanácsadói pozíciói közül most meg fog ürülni egy, emiatt meginterjúztattak engem is, és megkérdezték, mi most szerintem a legnagyobb kihívás az Európai Unióban. Én az gondolom, hogy ez. Mára annyira megrendült a tudományba vetett hit, alig veszik figyelembe a fontos politikai döntéseknél. Az emberek többsége nem a tudományos csatornákon keresztül szerzi az információkat, hanem a fake news-ból, a közösségi médián terjedő álgazságokból és konspirációs elméletekből. Egy ilyen környezetben nagyon nehéz jó döntéseket hozni, még ha egy politikusban meg is van a jó szándék. Az első hullámban nagyon gyorsan reagáltunk a járványra, hamar meghoztuk a lezárásokról szóló döntéseket, és jól meg is úsztuk.

Volt a gazdasággal gond, de pár hónap múlva kihevertük, hosszú távon nem veszítettünk sok munkahelyet. Viszont a második hullámra a politikusok már nem mertek a tudósokra hallgatni, máshol sem, Franciaországban, Belgiumban, Angliában sem, mert felerősödtek a „miért viseljek maszkot?“, a „fontosabb a gazdaság” hangok. Egyetemet végzett ismerőseim posztolnak ki álhíreket, olyanokat írnak, hogy direkt hozták ránk a pandémiát, meg Putyin akar minket kiirtani. Pedig tudjuk, hogy a gazdaság is sokkal jobban szenved, ha később lépünk, és megjegyzem, ha nem zárunk le, de az emberek félnek, nem mernek elmenni kozmetikushoz, színházba, valójában akkor sem működik jól a gazdaság.

– Az elmúlt évben különböző mértékben, de mindenkiben volt félelem a jövőtől. Az egészségi és egzisztenciális helyzettől, az elszigetelődéstől. A te szakmád tulajdonképpen a jövő lehetséges negatív forgatókönyveinek a megismerése. Nem jár ez állandó félelemmel és szorongással?

– Eddig megoldottam. Láttam, milyen rossz a helyzet, hogy a gyerekeim, amikor megérik, mivel foglalkozom, hogyan lesznek klímadepressziósok, de azt is láttam, hogy van kiút. Hogy meg tudjuk csinálni, vannak jó példák, kis sikerek. De a pandémia második hulláma kicsit megrengette ezt a hitemet. Mert ha itt kicsiben nem tudtuk megérteni, hogy ha később lépünk, magunk alatt vágjuk a fát, mire számíthatunk a hosszabb távú kríziseknél? A legtöbb szuper amerikai és európai demokrácia csődöt mondott velünk együtt. Nem mondott csődöt Vietnam, Kína, Szingapúr, Japán, Tajvan, Thaiföld, Ausztrália és Új-Zéland. Pedig némelyik ázsiai országban nagyon sűrű a népesség. Azok a társadalmak mégis meg tudták védeni magukat a százezres halálesetektől és a gazdaság tönkremenetelétől.

– Talán nemcsak azért, mert némelyikben diktatúra van, hanem mert az ázsiai országokban könnyebben felülírja a közösségi tudat az önmegvalósítást, a pillanatnyi egyéni érdeket.

– Akkor viszont a mi szuperdemokráciáinkban és szupergazdaságunkban valami mégsem stimmel. Ez súlyos kérdéseket vet föl. Ha a rövidlátó gazdasági érdekekhez képest nem vagyunk képesek a társadalmi szempontokat előtérbe helyezni, nincs esélyünk a sokkal nagyobb léptékű gondolkodást kívánó klíma- és a biodiverzitás-krízis megoldására. És a klímakatasztrófát nem fogjuk tudni civilizációnként túlélni, ahhoz együtt kell változtatnunk.

– A generációk közötti konfliktus is nagyon terheli ezt az igyekezetet. A mai ötvenes generáció sokszor ellenáll az apró változtatásoknak, mint például a műanyag csomagolások mellőzése. Talán van némi kognitív diszsonancia is ebben.

– Soha nem volt ekkora generációs szakadék. A mi generációnk nem hajlandó elismerni, hogy elveszjük az életteret az utódainktól. Még a kutatók, a tudomány szintjén is ez a helyzet. Senki nem szeret változtatni, de egy fiatal, akinek még nincsenek évtizedes berögzült szokásai, szívesebben választ más pályát, munkát, életmódot. Azonban aki kialakított egy életstílust, nehezen vált másikra, könnyen elfogadja az ellenérveket, amelyek azt igazolják, hogy nem is olyan rossz a helyzet.

– Emögött lehet némi büntudat is...

– Igen, de felmenthetjük magunkat, hiszen nem tudtuk, hogy ekkora kárt teszünk. Nem tudtuk, hogy ennyire nagy baj rendszeresen beülni az autóba. És ha nincs más alternatívánk, hiába is tudjuk. De elérhetjük, hogy megteremtsek a feltételeket. Például ha törvényileg megvan a lehetősége, hogy otthon dolgozzak, ne kelljen naponta utazgatnom, akkor tudok ezen is változtatni. Jó hír, hogy elkezdtünk kertészkedni, többet járunk ki a természetbe. Mindenkinek hozott olyasmit a pandémia, ami a saját életének is és a környezetnek is jót tesz. Ezt most ragadjuk meg, tartsuk meg! Nyilván nem lehet a személyes kapcsolatokat és a közösségi találkozásokat kiiktatni, arra nagy szükség van. De például simán bevezethetnénk, hogy a felsősök meg a középiskolások heti 5 helyett csak heti 3 napot járjanak be, rengeteg konferenciát, szülőit, fogadóórát, konzultációt meg lehetne online tartani, sok időt és károsanyag-kibocsátást spórolnánk meg.

– Van olyan, amit személyes sikernek tekintesz?

– Mindig nagy öröm, amikor például egy tiszai strandon odajön valaki, hogy „Maga az? Mindig kihúzom a tévét a konnektorból, mióta mondta, hogy ez fontos.” Ilyenkor úgy érzem, megérte az a sok éjszaka meg társadalmi munka, amit a családomtól vettem el.

– A családod is tudja ezt fontos ügynek tekinteni?

– Sőt, a gyerekeim már olyan komolyan veszik, hogy ki is kapok tőlük, ha elgyengülök. Az egyik lányom, akinek mindene volt a kolbász és a kacsa, olyan komolyan vegán, hogy megeszi a kis tofuját, miközben illatozik az asztalon a liba, amit mi eszünk. Nem kényszeríti ezt ránk, de azért van lelkiismeret-furdalásom ilyenkor.

A mi generációnk

nem hajlandó elismerni, hogy elveszük az életteret az utódainktól. Még a kutatók, a tudomány szintjén is ez a helyzet.

– Szükség van ilyen hősies példára?

– Fontosak az ikonok. Attól még nem fogja mindenki úgy csinálni, de inspirálóak. Ha semmi mást nem csinálna a világ, csak egy olyan étrendet követne, amelyben mondjuk heti háromszori húsfétel van (egy ilyen változatos étrend teljesen megfelel az egészségügyi ajánlásoknak is), akkor már a teljes élelmiszerrendszer kibocsátását – nemcsak az állattenyésztéssel, hanem éttermekkel, szállítással, főzéssel, mindennel együtt – le tudnánk felezni. Mi igyekszünk nem venni marha- és disznóhúst, felvágottat. És jobban is érezzük magunkat, a férjem is megszerette, sőt, már hiányolja a humuszt, a lenmagot, ha nincs otthon. Ez nem aszkézis, ez egy lehetőség, amelyben nagyon is jól érezhetjük magunkat. Az elején macera, de aztán már ezt kívánod, és rossz máshogy.

– Általában hosszú távra tervezel, azt hiszem, az egy év neked kis lépték. Milyen céljaid vannak 2021-re?

– Van egy csomó kutatási célom, cikkek, amelyeket meg tudok írni, és persze, hatalmas álmom lenne az EU legfőbb tudományos tanácsadói posztja, 47 embert hívtak be interjúra, ebből hetet választottak ki, én is köztük vagyok. A hétből így is öt nő, köztük egy magyar, tehát kicsi a valószínűsége, hogy engem választanak, de nagy dolog a hét kiválasztott tudós között lenni.

– A nők érzékenyebbek erre a témára?

– Biztos, hogy érzékenyebbek, de a tudományban vezető szinten azért ide sem jutnak el a nők, mert korábban megkötik azokat a kompromisszumokat, amiket a család kíván. Emiatt valószínűleg én se fogok bejutni, mert nincs alattam egy hatalmas intézet, hiszen – bár többször csábítottak – ilyesmit még ma sem vállalok el, a délutánjaimat inkább még a gyerekekkel töltöm. Hálás vagyok a médiának, hogy sok lehetőséget kapok, mert így befolyásos pozíció nélkül is sok helyre eljut a szavam.

– Mekkora most a gyerekeid?

– A legkisebb hat, kilenc évesek az ikrek, tizenhárom éves a kiskamasz, és a nagyok.

– Biztosan láttad a klímavédelmi óriásplakátot, amely azt hirdeti: „A legtöbb, amit a gyerekednek adhatsz, az, hogy nincs testvére.” Sosem kaptál szemrehányást a szakmától azért, hogy hét gyereked van?

– Jaj, dehogynem! De milyen önző és buta felfogás ez! Azok, akik ezt hangoztatják, a maguk fogyasztását tartják szentnek, nem az életet. Nekem jogom van minél többet fogyasztani, de neki nincs joga élni. A nagy népességű területeket észre sem vesszük a kibocsátási görbéken, a Föld népességének több mint fele 10 százalék alatt részesül a károsanyag-kibocsátásból. Mi például tízen lakunk egy házban, az egy főre eső lakásfűtés töredéke az egy- vagy kétgyerekes háztartásokénak. Viszont a leggazdagabb egy százalék az összkibocsátások több mint a feléért felelős! A népességnövekedés magától meg fog állni, ha mindenkinek lesz esélye megélhetést biztosító gazdasági tevékenységet folytatni, és nem a szülés lesz az egyetlen nyugdíjpénztári befektetés, nem a gyerek lesz a legolcsóbb munkaerő. De ha David Attenborough is – akit egyébként nagyon tisztelek és fantasztikus az új filmje – folyton a túlnépesedést emlegeti? A népességszer fogyasztás adja meg a negatív hatás mutatóit, és a fogyasztás sokkal jobban emelkedik, mint a népesség.

– Egy egygyerekes családban talán nehezebb is megatunulni a közösségben gondolkodást.

– Pontosan. Sokkal jobban neveli az embert egy kooperatív jövőre az a közösség, amelyikben meg kell osztani dolgokat. Én egyke vagyok, és sokkal kevésbé vagyok áldozatokra és kompromisszumokra képes, mint a férjem, aki egy négygyerekes családból jön. Neki természetes, ha a tányérján levő ételből kivesz valaki, én pedig nagyon nem szeretem, ha valaki belenyúl a tányéromba.

– Hogy volt mégis bátorságod hét gyerekhez?

– A Jóistennek volt hozzá bátorsága, mi csak elfogadtuk... Nagyon hálás vagyok a Jóistenek, hogy ennyi ajándékot kaptam, nagyon sok örömet ad a család. Persze voltak, vannak nehéz helyzetek, amikor már a kamaszok nem olyanok, mint a kedves kis gyerekek, az tud fájni, de attól még az ember soha nem bánja meg. ♦

**Kezdjük együtt
zölden az új évet**

e-on
Drive

eon.hu/emobilitas